

01-13

19663

Beginselprogram

Volkspartij voor Vrijheid en Democratie

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Een commissie onder leiding van mr. W. J. Geertsema is bezig met de herziening van het Beginselprogram.

Beginselprogram van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie

Algemene beginselen

Artikel 1

De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie wenst als liberale partij het verenigingspunt te zijn van alle Nederlanders die de overtuiging hebben dat vrijheid, verantwoordelijkheid, verdraagzaamheid en sociale gerechtigheid de fundamentele behoren te zijn van elke samenleving; de uit deze overtuiging voortvloeiende beginselen, die in dit program zijn neergelegd, aanvaarden zij als uitgangspunt van hun staatkundig streven.

De partij erkent volledig dat er voor vrijwel elke individuele mens een nauw verband bestaat tussen levensbeschouwing en staatkundig beginsel. Gelijk inzicht aangaande dit beginsel is echter zeer wel mogelijk, ook indien verschil van mening bestaat omtrent de diepste levensgrond. De geestelijke overtuiging, waaruit dit staatkundig beginsel voortkomt, aan het individuele geweten overlatend, acht de partij gemeenschappelijk inzicht aangaande dit staatkundig beginsel de beste waarborg voor vruchtdragend samengaan in dezelfde staatkundige organisatie.

Artikel 2

Het behoort tot de belangrijkste plichten van politieke partijen mede te werken aan de staatkundige vorming van de staatsburgers. Daarbij dienen zij uit te gaan van de opvatting dat de Nederlandse staatsburgers in hun verscheidenheid een eenheid moeten vormen als volk en dat allen zich dus in de eerste plaats Nederlander en pas daarna lid van een politieke partij behoren te voelen.

Voorts dient verkondiging van eigen overtuiging gepaard te gaan met het betrachten van verdraagzaamheid tegenover andersdenkenden en met bereidheid tot samenwerking op alle terreinen waarop mensen van verschillende richting kunnen samengaan.

Artikel 3

De partij ziet de Nederlandse samenleving bovenal gedragen door de geest van christendom en humanisme. Het is haar overtuiging dat de zedelijke beginselen daarvan aan de Westerse samenleving in het algemeen en aan de Nederlandse samenleving in het bijzonder ten grondslag liggen en dat zij deze behoren te blijven kenmerken.

Artikel 4

De partij beschouwt de vrijheid van de mens, die naar zijn aard bestemd is als vrije persoonlijkheid in gemeenschap te leven, als het kostbaarste goed. Zij ziet de vrije menselijke geest als de levenskracht der gemeenschap. Zij wenst dan ook de vrije geestelijke en maatschappelijke ontplooiing van alle mensen zonder onderscheid naar geestelijke overtuiging, nationaliteit, geslacht, ras, huidskleur, taal of maatschappelijke positie met kracht te bevorderen.

Zij beschouwt de uit het gemeenschapsverband voortvloeiende gebondenheid van de individuele mens niet als een beperking van zijn vrijheid, maar als een onmisbare voorwaarde om die vrijheid rechtens en feitelijk te verwezenlijken. Zij verlangt dat bij het bepalen van de mate en vorm dier gebondenheid steeds als doel voor ogen zal staan het waarborgen van een zo groot mogelijke geestelijke, staatkundige en maatschappelijke vrijheid voor allen. Werkelijke vrijheid kan alleen bestaan indien zij gepaard gaat met verantwoordelijkheidsgevoel. Dit gevoel behoort tot uitdrukking te komen enerzijds in het besef van de plicht tot ontwikkeling van eigen zelfstandige kracht, anderzijds in het hebben van een open oog voor de rechten en belangen van de medemens.

Artikel 5

De geestelijke vrijheid behoort in de rij der vrijheden de eerste plaats in te nemen. Beperking van deze vrijheid is alleen toelaatbaar voor zover zij onvermijdelijk is ter verzekering van de vrijheid van anderen of tot handhaving van algemeen erkende zedelijke normen.

Ter verzekering van de staatkundige vrijheid behoort het gezag van de overheid, zowel in hogere als in lagere gezagsgemeenschappen, te zijn ontleend aan het vertrouwen van vertegenwoordigende lichamen die democratisch zijn samengesteld.

De maatschappelijke vrijheid kan slechts worden verzekerd door samenwerking, gericht op het bereiken van sociale gerechtigheid voor alle bevolkingsgroepen.

Bij het streven naar verwezenlijking van al deze vrijheden behoort richtsnoer te zijn de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, die op

10 december 1948 door de Derde Algemene Vergadering van de Verenigde Naties werd aangenomen.*

* De tekst van deze Universele Verklaring van de Rechten van de Mens is een onverbrekelijk aan dit beginselprogramma verbonden bijlage.

Staatkundige beginselen

Artikel 6

De partij acht de staatkundige vrijheid het best gewaarborgd door de parlementair-democratische regeringsvorm, waarbij de constitutionele monarchie onder het nationaal koningshuis van Oranje, zoals deze zich in onze geschiedenis heeft ontwikkeld, de meest aangewezen staatsvorm is. Tot de onaantastbare staatkundige beginselen behoren in het bijzonder:

1. de onschendbaarheid van de Koning;
2. de zelfstandige, volledige verantwoordelijkheid, zowel collectief als individueel, van de ministers aan de Staten-Generaal, met uitsluiting, zowel in theorie als in de praktijk, van iedere gedachte aan een mandaatsverhouding tussen de regering en de volksvertegenwoordiging;
3. de erkenning van de volledige zelfstandigheid, zowel van ministers als van volksvertegenwoordigers, tegenover de staatkundige partij en de maatschappelijke organisaties waartoe zij behoren;
4. zo groot mogelijke openbaarheid bij de behandeling van de zaken in de vertegenwoordigende organen van alle publiekrechtelijke lichamen.

Artikel 7

De partij streeft op alle daarvoor in aanmerking komende terreinen van staatkundige en maatschappelijke werkzaamheid naar decentralisatie, daar eigen werkzaamheid van de burgers in kleine gemeenschappen de ontwikkeling van zelfstandige kracht en burgerzin bevordert. Hierbij dienen de bestuursseenheden groot genoeg te zijn om bestuurskracht, deskundigheid en een doelmatig beheer te waarborgen.

Artikel 8

De partij verlangt dat voortdurend aandacht wordt gegeven aan de handhaving en verdere ontwikkeling van de rechtsstaat. De wezenlijke kenmerken daarvan ziet zij bovenal in het beginsel van gelijkheid van recht voor alle staatsburgers, in de onverzwakte handhaving der grondrechten en in de verzekering van een onaf-

hankelijke rechtsbedeling, mede ter bescherming tegen de overheid.

Artikel 9

In de koninkrijksverhoudingen streeft de partij naar versteviging van de banden tussen Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen als een vrijwillige gemeenschap van rijksdelen waarin zij de eigen belangen zelfstandig behartigen en op voet van gelijkwaardigheid de gemeenschappelijke belangen verzorgen en elkaar bijstand verlenen.

Buitenlands beleid

Artikel 10

De partij verlangt, zowel in het kader van de Verenigde Naties als in ander verband, medewerking aan iedere poging tot versteviging van de internationale rechtsorde.

Ter handhaving van die rechtsorde acht zij de instandhouding van een modern toegeruste krijgsmacht noodzakelijk. Evenals op ander gebied acht zij daarbij samenwerking in Atlantisch verband geboden.

Artikel 11

De partij ondersteunt iedere poging om onder doeltreffende internationale controle te komen tot het tegengaan van de verspreiding van kernwapens en tot algemene en volledige ontwapening; zij wijst eenzijdige ontwapening van de hand.

Artikel 12

De partij acht het in de eerste plaats uit overwegingen van verantwoordelijkheid en sociale gerechtigheid alsmede ter verzekering van de vrede en de welvaart in de wereld noodzakelijk, dat op doelmatige wijze hulp op ruime schaal wordt verleend aan ontwikkelingsgebieden. Deze hulp moet steeds gericht zijn op de ontplooiing van eigen krachten van de volkeren dezer gebieden.

Artikel 13

De partij streeft naar Europese integratie, mits op democratische grondslag en met vermindering van continentale blokvorming. Daarbij staat haar voor ogen een verenigd Europa, waarin de uitvoerende macht voor haar beleid verantwoordelijk is aan een door rechtstreekse verkiezingen samengesteld Europees parlement met hetwelk zij te zamen de wetgevende macht vormt. Het gemeenschapsrecht dient te worden verzekerd door een Hof van Justitie. De partij streeft naar het bereiken van samenwerking van alle Euro-

pese liberale groeperingen opdat dit nieuwe Europa zoveel mogelijk op liberale grondslagen zal worden gevestigd.

Maatschappelijke beginselen

Artikel 14

Ervan overtuigd dat het gezin de kern is van de samenleving, verlangt de partij dat zijn morele en materiële bescherming zoveel mogelijk wordt versterkt.

De bepaling van de gezinsgrootte behoort uitsluitend tot de verantwoordelijkheid van de echtgenoten. De overheid dient niets in de weg te leggen aan degenen, die op verantwoorde wijze middelen verschaffen om niet-gewenste gezinsuitbreiding te voorkomen. Zij behoort het werk van instellingen die daartoe voorlichting geven te steunen.

Artikel 15

De partij streeft naar maatschappelijke verhoudingen die aan alle leden der maatschappij gelijke kansen bieden op zo groot mogelijke ontplooiing en de verwerving van een volwaardige plaats in de samenleving, passend bij ieders aanleg en bekwaamheden. De eigen verantwoordelijkheid in heden en toekomst staat daarbij voorop.

Daarnaast zijn collectieve maatregelen nodig, te weten een stelsel van sociale verzekering en voorzieningen van overheidswege tegen risico's en kosten voor zover deze de draagkracht van de enkeling te boven blijven gaan. In het bijzonder dient de overheid te waken voor de belangen van hen die niet meer aan het arbeidsproces kunnen deelnemen.

Voorts heeft de overheid de rechtsplicht tot financiële bijstand waar niet kan worden voorzien in de noodzakelijke kosten van het bestaan. Tevens dient de overheid steun te verlenen aan hen die zich niet uit eigen middelen een verantwoorde woongelegenheden in overeenstemming met de gezinsgrootte en met de eisen van de tijd kunnen verschaffen. Bij dit alles dient te worden bevorderd dat de individuele mens in toenemende mate eigen verantwoordelijkheid kan dragen.

Artikel 16

Eigen bezit vergroot de bewegingsvrijheid van de mens en versterkt zijn vermogen om verantwoordelijkheid te dragen. Bezitsvorming dient daarom te worden bevorderd.

De partij acht het eigendomsrecht onmisbaar, maar meent dat de wijze waarop het mag worden uitgeoefend moet worden aangepast aan de maatschappelijke ontwikkeling.

Artikel 17

Bestaande maatschappelijke verhoudingen zijn steeds een fase in de historische ontwikkeling. Kenmerkend voor de ontwikkeling sedert het eind van de vorige eeuw is de geleidelijke verdringing van het extreme individualisme door toenemende organisatie. Deze organisatie zal haar doel het best bereiken als zij opkomt in het vrije maatschappelijke leven. De overheid zal daarom, ter voorkoming van verstarring, de vrije ontwikkeling van maatschappelijke organisaties dienen te bevorderen. Zij zal haar rechtstreekse bemoeiingen moeten beëindigen als haar taak door deze organisaties kan worden overgenomen. Wel zal zij corrigerend moeten ingrijpen wanneer een maatschappelijke organisatie door te eenzijdige bevordering van een groepsbelang de belangen van andere groepen dreigt te schaden.

Artikel 18

De partij beschouwt het als de plicht van de overheid naar vermogen bij te dragen tot een harmonische behartiging van de belangen van de onderscheiden groepen waaruit de samenleving bestaat. Dit houdt in dat de overheid haar beleid mede dient te richten op de gezonde ontwikkeling van zelfstandige beroepsuitoefening, van een zelfstandige middenstand en van een zelfstandige boerenstand, welke groepen voor de volkskracht grote waarde hebben.

Ruimtelijke ordening en woningbouw

Artikel 19

Ten einde te voorkomen dat de vrijheid en het welzijn van de mens door de beperktheid van de beschikbare ruimte in gevaar komen, verlangt de partij een krachtig beleid inzake ruimtelijke ordening. De overheid dient daarbij een evenwichtig gebruik van de beschikbare ruimte te bevorderen voor woningbouw, agrarische bedrijfsuitoefening, verkeer, industrieversting, havenaanleg, recreatie en andere bestemmingen. Verontreiniging van bodem, water en lucht dient zoveel mogelijk te worden bestreden. Bij het voeren van dit beleid in het belang van de gemeenschap behoren individuele rechten te worden gewaarborgd.

Artikel 20

De partij spreekt zich in beginsel uit voor particuliere woningbouw. Ten einde huur en woonverhuur zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen dient de huurbepaling op de vrije markt plaats te vinden. De overheid behoort slechts regelend op te treden indien en voor zolang een tekort aan woningen de normale verhoudingen op de woningmarkt ernstig verstoort.

Onderwijs, cultuur en ontspanning

Artikel 21

Voor de ontplooiing van het individu is goed onderwijs noodzakelijk. Ieder dient in de gelegenheid te worden gesteld het onderwijs te volgen dat overeenkomt met zijn aanleg. De overheid is verplicht zoveel mogelijk gelegenheid te verschaffen aan een ieder tot het ontwikkelen van zijn bekwaamheden.

De doelstellingen van het onderwijs dienen te zijn niet alleen verstandelijke ontwikkeling en lichamelijke opvoeding, maar ook karaktervorming en opvoeding tot staatsburger.

Onder volledige erkenning van het recht van de ouders op vrije schoolkeuze hecht de partij grote betekenis aan de instandhouding en verdere ontwikkeling van inrichtingen van openbaar onderwijs als ontmoetingsplaats van de verschillende groepen van ons volk.

Zij aanvaardt in volle omvang de financiële gelijkstelling tussen het openbaar en het bijzonder onderwijs, mits deze voor alle takken van onderwijs op zodanige wijze wordt toegepast dat elke vorm van achterstelling van het openbaar onderwijs wordt vermeden.

Artikel 22

Doordrongen van de grote betekenis van een zo sterk mogelijke culturele ontwikkeling van ons volk, verlangt de partij een doelbewust beleid ten aanzien van de cultuur. Deze dient, mede ter handhaving van het Nederlands geestesmerk, in al haar facetten tot haar recht te kunnen komen, zonder dat in enig opzicht een cultuurpatroon wordt opgelegd.

De overheid behoort daartoe voor culturele uitingen zo gunstig mogelijke omstandigheden te bevorderen door de scheppende mens de kans te bieden zich in vrijheid te ontplooiën en door ervoor te zorgen dat de bevolking in al haar gelegingen deel kan hebben aan de uitingen van de cultuur.

Artikel 23

Ook op het gebied van radio en televisie keert de partij zich tegen ieder streven naar het vestigen of handhaven van monopolistische posities. Daartoe verlangt zij regelingen op nationale basis, die rekening houden enerzijds met de behoeften aan geestelijke, culturele en wetenschappelijke uitzendingen en het verlangen naar ontspanning, anderzijds met de beginselen van geestelijke vrijheid en van gelijk recht voor alle stromingen.

Artikel 24

De partij wenst mede in verband met de toename van de vrije tijd, dat de overheid op zo ruim

mogelijke schaal verantwoorde voorzieningen treft voor alle vormen van recreatie, sport en andere vrije-tijdsbestedingen. Particuliere initiatieven op deze gebieden dienen te worden gesteund.

Sociaal-economisch bestel

Artikel 25

Op het terrein van de stoffelijke welvaart streeft de partij naar maatschappelijke verhoudingen die sociaal gerechtvaardigd en economisch verantwoord zijn. Zij acht deze het best te verwezenlijken in een maatschappij die het private bezit van de produktiemiddelen alsmede de ondernemingsgewijze produktie en distributie met vrije loon- en prijsvorming als beginsel stelt. Zij wijst derhalve nationalisatie en socialisatie af.

De partij erkent evenwel dat voor bedrijven van openbaar nut, in het bijzonder wanneer deze een monopolistisch karakter dragen, de vorm van direct of indirect overheidsbedrijf de voorkeur kan verdienen.

Voorts mag de overheid slechts bedrijven exploiteren of daarin deelnemen indien en voor zover dit zowel sociaal als economisch noodzakelijk en onvermijdelijk is, omdat anders de overheid zou worden tot een te grote economische machthebber en daarmee tot een bedreiging van de vrijheid.

Artikel 26

Het overheidsbeleid zal voortdurend gericht moeten zijn op:

— krachtige en evenwichtige groei van het economisch leven ten einde, met een zo rechtvaardig mogelijke spreiding van de welvaart in het heden, een zo groot mogelijke toeneming van de welvaart in de toekomst te bevorderen, waarbij het beginsel van beloning naar prestatie richtsnoer moet zijn;

— zo volledig mogelijke werkgelegenheid, waarbij wordt gestreefd naar een beloning die een verantwoorde bestaansmogelijkheid van de werkende mens en zijn gezin waarborgt en tevens de mogelijkheid biedt tot bezitsvorming;

— handhaving van de koopkracht van het geld.

Artikel 27

De budgettaire, fiscale en monetaire politiek moet mede gericht zijn op de in het vorige artikel gestelde doeleinden.

In de begrotingspolitiek is voortdurende afweging van prioriteiten vereist. De overheid dient hierbij zorgvuldig te letten enerzijds op de betekenis van de overheidsuitgaven in hun onderlinge verhouding, anderzijds op het totaal van

deze uitgaven en de daaruit voortvloeiende beperking van de particuliere bestedingen.

Bij de belastingpolitiek moet in de eerste plaats worden gestreefd naar een zo rechtvaardig mogelijke verdeling van de lasten en daarnaast naar doelmatigheid in de heffing. Met inachtneming hiervan moet het belastingstelsel zodanig zijn dat de individuele mens zich door inspanning, initiatief en bezitsvorming kan ontplooiën. Mede daardoor zal de belastingpolitiek een evenwichtige groei van het economisch leven moeten bevorderen.

De monetaire politiek zal op globale wijze moeten worden gevoerd waarbij ingrijpen door de overheid in de kredietverlening aan afzonderlijke bedrijven en bedrijfstakken dient te worden vermeden.

Artikel 28

De partij ziet in het bevorderen van een gezonde concurrentie het beste middel om het economisch proces zo doelmatig mogelijk te laten verlopen. Daarbij past derhalve, mede in het belang van de consument, een evenwichtig mededingingsbeleid.

De partij erkent dat een bevoegdheid van de overheid om in prijzen en lonen in te grijpen niet kan worden gemist, maar meent dat deze alleen mag worden gebruikt ter beheersing van de conjunctuur en ter bepaling van een minimumloon.

Artikel 29

Binnen de afzonderlijke onderneming behoort een goed overleg te bestaan met de werknemers ook over aangelegenheden van economische aard; hierbij behoort de eigen verantwoordelijkheid van de ondernemer, welke een zelfstandig beslissingsrecht inhoudt, onaangetaast te blijven.

Aan het behoud van de koopkracht der pensioenaanspraken dient eenzelfde prioriteit te worden gegeven als aan andere arbeidskosten. Zij die in een onderneming werkzaam zijn, behoren belang te hebben bij de uitkomsten daarvan.

Artikel 30

In dit modern economisch liberalisme is de mogelijkheid gelegen voor de verwezenlijking van ware maatschappelijke vrijheid. De partij verwerpt derhalve de klassieke leer der staatsonthouding waarvan de toepassing niet kan leiden tot de maatschappelijke harmonie die haar aanhangers er destijds van hebben verwacht. Evenmin acht zij een maatschappij aanvaardbaar waarin de staat meer macht tot zich zal hebben getrokken dan voor verwezenlijking van de hierboven gestelde doeleinden noodzakelijk is.

(Vastgesteld door de algemene vergadering op 22 januari 1966 en nader geredigeerd door de partijraad op 25 juni 1966).

Liberaal Manifest (1947)

Wij, liberalen van negentien* landen, bijeen te Oxford, in een tijd van desorganisatie, armoede, hongersnood en vrees, veroorzaakt door twee wereldoorlogen; overtuigd dat deze toestand in de wereld grotendeels te wijten is aan het verlaten van de liberale beginselen; bevestigen ons vertrouwen in deze verklaring:

I

1. De mens is bovenal een wezen begiftigd met de macht tot onafhankelijk denken en handelen, en met het vermogen goed van kwaad te onderscheiden.

2. Eerbied voor de menselijke persoonlijkheid en voor het gezin is het ware fundament der samenleving.

3. De staat is slechts het instrument van de gemeenschap; zij moet zich geen macht aanmatigen die in strijd komt met de fundamentele rechten der burgers en met de voorwaarden, onmisbaar voor een verantwoordelijk en schepend leven, n.l.: persoonlijke vrijheid, gewaarborgd door de onafhankelijkheid van de toepassing der wet en van de rechtspraak; vrijheid van godsdienstoefening en gewetensvrijheid; vrijheid van meningsuiting en van drukpers; vrijheid zich te verenigen of niet te verenigen; vrije beroepskeuze; de mogelijkheid tot volledige ontplooiing, bepaald door capaciteiten en onafhankelijk van geboorte of geld; het recht op privateigendom en het recht op vrije onderneming; vrije keuze van de consument en de gelegenheid de vruchten te plukken van de produktiviteit van de bodem en de arbeid van de mens; zekerheid tegen het risico voor ziekte, werkloosheid, invaliditeit en ouderdom; gelijke rechten van man en vrouw.

4. Deze rechten en voorwaarden kunnen alleen veilig gesteld worden in een werkelijk democratische maatschappij. Een werkelijk democratische maatschappij is onafscheidelijk verbonden aan politieke vrijheid, en is gegrondvest op de bewuste, vrije en welingelichte toestemming van de meerderheid, tot uitdrukking gebracht in een vrije en geheime verkiezing, met inachtneming van de vrijheid en mening der minderheden.

II

1. De onderdrukking van economische vrijheid moet leiden tot het verdwijnen der politieke vrijheid. Wij verzetten ons tegen een dergelijke

onderdrukking, zowel wanneer zij wordt veroorzaakt door staatseigendom of staatstoezicht als door particuliere monopolies, kartels en trusts. Wij laten staatseigendom slechts toe voor die ondernemingen, die buiten het bereik van het particulier initiatief liggen of waar concurrentie geen rol meer speelt.

2. Het welzijn van de gemeenschap moet overheersen en moet beschermd worden tegen machtsmisbruik door belangengroepen.

3. Voortdurende verbetering van de arbeidsvoorwaarden, en van de huisvesting en levensvoorwaarden der arbeiders, is van primair belang. De rechten, plichten en belangen van arbeid en kapitaal vullen elkaar aan; georganiseerd overleg en samenwerking tussen werkgevers en werknemers is een essentiële voorwaarde voor een gezond bedrijfsleven.

III

Dienen is het noodzakelijke complement van vrijheid, en ieder recht brengt een daarmee samenhangende plicht mee; willen vrije instellingen doelmatig kunnen functioneren, dan zal iedere burger het gevoel moeten hebben van morele verantwoordelijkheid tegenover zijn medemens en een actief aandeel moeten nemen in de taken der gemeenschap.

IV

Oorlog zal alleen kunnen worden afgeschaft en wereldvrede en economische welvaart kunnen worden hersteld indien alle landen aan de volgende voorwaarden voldoen:

- a) loyale samenwerking in een wereldorganisatie van alle volkeren, groot en klein, onder dezelfde wetten, en met de macht de nauwgezette nakoming van alle vrijwillig aangegane internationale verplichtingen af te dwingen;
- b) eerbiediging van het recht van ieder land op de essentiële menselijke vrijheden;
- c) eerbiediging van de taal, het geloof, de wetten en gebruiken van nationale minderheden;
- d) de vrije uitwisseling van ideeën, nieuws, goederen en diensten tussen de volkeren, zowel als een vrij reizigersverkeer in eigen en andere landen, niet belemmerd door censuur, protectionistische handelsbarrières en bepalingen over het geldverkeer;
- e) de ontwikkeling der achtergebleven gebieden in samenwerking met de bewoners, in hun eigen belang en het belang van de gehele wereld.

Wij roepen alle mannen en vrouwen, die zich met de grote lijnen van deze idealen en beginselen kunnen verenigen op om te helpen in het streven deze over de gehele wereld ingang te doen vinden.

**) Liberalen van de navolgende landen hebben dit Manifest ondertekend:
Oostenrijk, België, Canada, Cyprus, Tsjecho-Slowakije, Estland, Finland, Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië, Hongarije, Italië, Noor-*

wegen, Spanje, Zuid-Afrika, Zweden, Zwitserland, Turkije, Verenigde Staten van Amerika.

Sedert de openbaarmaking van dit Manifest hebben liberalen uit de onderstaande landen adhesie betuigd:

Australië, Brazilië, Bulgarije, Byelorussia, Columbia, Denemarken, Griekenland, Nederland, India, Israël, Jordanië, Letland, Litauen, Luxemburg, Nieuw-Zeeland, Polen, Roemenië, de Oekraïne, West-Indië, Joegoslavië.

Liberaal verklarings van Oxford (1967)

Wij, liberalen van twintig landen, in vergadering bijeen te Oxford ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van het Liberaal Manifest en de oprichting van de Liberale Internationale, houden vast aan ons geloof in de beginselen van het liberalisme zoals omschreven in het Liberaal Manifest, juichen de aanvaarding van deze beginselen toe in verklaringen van de Verenigde Naties en hun opname in de grondwetten van vele staten, die in het recente verleden onafhankelijk zijn geworden, spreken in het licht van deze beginselen ons weloverwogen oordeel uit omtrent de ontwikkelingen van de laatste twintig jaar.

De liberale opgave ten aanzien van de huidige omwenteling in de omstandigheden van de mensheid

1. De omwenteling waardoor de omstandigheden van de mensheid in de laatste paar eeuwen zijn veranderd, is in kracht en vaart toegenomen en blijft dit doen.
2. De steeds toenemende snelheid waarmee wetenschappelijke en technologische veranderingen in de leer der regelings- en informatie-mechanismen en automatisering zich voltrekken, de aanwending van kernenergie ten behoeve van vrede en oorlog, de massa-communicatiemiddelen, de bevolkingsexplosie, de omwenteling in de verwachtingen omtrent sociale verzorgingen en overheidsvoorzieningen, de ontwikkeling over de gehele wereld van een industriële samenleving, die geleidelijk de plaats gaat innemen van een grotendeels statische plattelandsamenleving, het bereiken van onafhankelijkheid door vele mensen - al deze factoren openen geweldige nieuwe mogelijkheden voor de vooruitgang van de mensheid. Tegelijkertijd scheppen zij in een wereld met een steeds groter wordende kloof tussen welvarende landen en landen geteisterd door hongersnood en armoede, en waar onderdrukking van de vrijheid, discriminatie en agressief nationalisme woekeren, anderszits ook impulsen tot concentratie van macht, onderdrukking en vernietiging, op een schaal, die de wereld nooit eerder heeft gekend of zich heeft kunnen voorstellen.
3. De fundamentele opgave voor onze tijd is om deze nieuwe krachten meester te worden en hen ten dienste te stellen van de mensheid. De middelen om hen in goede banen te leiden zijn niet van materiële aard, maar liggen in de pro-

gressieve ontwikkeling, overal, van vrije samenlevingen van verstandige en verantwoordelijke staatsburgers, die door gemeenschappelijke krachtsinspanningen genoegzaam zijn beveiligd tegen angst en gebrek en tegen binnenlandse of buitenlandse onderdrukking. Zodanige vrije samenlevingen kunnen slechts worden tot stand gebracht en gehandhaafd door een nimmer aflatende inzet voor de beginselen van het liberalisme.

Decentralisatie en Vrijheid

4. Samenwerking en solidariteit tussen vrije mensen zijn een steeds groter wordende noodzakelijkheid in de moderne wereld. Evenwel heeft het voortdurend streven naar ongezone centralisatie de uitholling van parlementaire instellingen, de bovenmatige afhankelijkheid van het individu tegenover de staat en de groei van nieuwe vormen van absolutisme en van onverantwoorde machtsconcentraties door een ongebreidelde groei van het ambtelijk apparaat, de opbouw van openbare en privaatrechtelijke monopolies en de belemmeringen, welke aan bepaalde organisaties van werkgevers, van werknemers en van beiden worden opgelegd, aangeemoedigd.
5. Wij zijn de mening toegedaan, dat deze stromingen alleen bestreden kunnen worden door toegewijde aandacht voor de allesbeheersende behoefte aan vrijheid in al haar facetten en in het bijzonder door:
  - (a) een zo groot mogelijke decentralisatie en spreiding van macht op economisch, sociaal en bestuurlijk gebied, in het bijzonder door vastbesloten actie tegen monopolies;
  - (b) een handhaven van de meest uitgebreide diversiteit van uitdrukking en initiatief in alle aangelegenheden van opvoeding en cultuur, daaronder begrepen massa-communicatiemiddelen;
  - (c) alle informatie beschikbaar te stellen, die benodigd is teneinde iedere staatsburger in de gelegenheid te stellen een objectief oordeel te vormen betreffende alle zaken van publiek belang;
  - (d) de bescherming van de rechten van minderheden om de onmisbare vrijheden te genieten, welke zijn neergelegd in het Liberaal Manifest;
  - (e) de uitbanning van discriminatie wegens ras en alle andere vormen van onderdrukkende discriminatie;
  - (f) bescherming van het individu en de groep

tegen alle vormen van ongerechtvaardigde aantasting van hun persoonlijk en privéleven, zoals gemechaniseerde spionage.

Economische politiek en planning

6. Wij geloven, dat planning door regeringen van hun eigen economische activiteiten een noodzakelijkheid is, mits deze niet wordt gebruikt om de autonomie van de privésector van de economie en het prijsmechanisme van de vrije markt, waarvoor de handhaving van vrije mededinging vereist is, ernstig te belemmeren. Dit zijn elementen van fundamenteel belang om de economische ontwikkeling zeker te stellen, om zowel produktie als consumptie zo hoog mogelijk te kunnen opvoeren en om zodoende de goederen en diensten te verschaffen, die nodig zijn voor sociale vooruitgang in alle landen van de wereld.

7. Wij geloven, dat onze maatschappij een bijzondere verantwoordelijkheid draagt om de natuurlijke rijkdommen, culturele schatten en de schoonheid van steden en platteland te beschermen tegen ongebreidelde bebouwing, onverschillig of dit nu geschiedt door privébelangen-groepen dan wel door de overheid.

8. Een groeiende bevolking, die een toename in consumptie eist, welke alle verhoudingen te buiten gaat, zal inflatie uitlokken en sociale en economische prestaties en vooruitgang in gevaar brengen door monetaire instabiliteit te doen toenemen. In een vrije democratie kan dit alleen worden vermeden door een systeem, waarin de staat en alle groepen in de maatschappij zich zelf vrijwillig op harmonische wijze beperkingen opleggen. De pogingen om een zodanige politiek tot uitvoering te brengen dienen een hoge prioriteit te genieten in alle landen.

Internationale economische samenwerking

9. Wij geloven in de noodzaak van een vrije verplaatsbaarheid van mensen, goederen, kapitaal en diensten, van een internationale arbeidsverdeling en van internationale samenwerking op de grootst mogelijke schaal in monetaire, sociale en technologische aangelegenheden.

10. Wij zijn voorstanders van regionale economische groeperingen, mits zij niet tot instrumenten worden voor regionaal protectionisme of voor een economische uitbuiting door één land van andere landen, en niet ontarden in administratieve technocratieën, welke handelen buiten een systeem van democratische controles.

Gelijkheid en Voorspoed

11. Wij geloven, dat een aanzienlijk deel van de toegenomen beschikbare rijkdommen dient te

worden aangewend om gelijkheid van mogelijkheden te bevorderen, en dit geldt zowel voor individuen als voor landen over de gehele wereld.

12. Voor het individu houdt dit bescherming in tegen de gevaren van ziekte, werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en oude dag, alsmede voorziening voor behoorlijke huisvesting.

13. Dit vereist ook het verschaffen van de best mogelijke onderwijsfaciliteiten, fysiek zo goed als intellectueel, humanitair zo goed als technisch, voor iedereen, ongeacht geboorte of middelen. Teneinde dit doel te bereiken zijn wij voor de grootst mogelijke verscheidenheid van onderwijssystemen behoudens genoegzame academische normen en behoudens de plicht van de school om vrije verantwoordelijke staatsburgers af te leveren.

14. Dit brengt eveneens de noodzaak mee tot het bestrijden van gevoelens van vervreemding bij werknemers, en wel door hen het recht te verlenen om op verantwoordelijke wijze deel te nemen in de exploitatie, de stabiliteit en de ontwikkeling van de ondernemingen, waarin zij werkzaam zijn en door hen de gelegenheid te bieden een financieel belang daarin te verwerven.

15. Geboorteregeling dient gemakkelijker te worden gemaakt, echter met volle eerbiediging van de verantwoordelijkheid en vrijheid van keus van de individuele paren.

16. Internationaal gezien brengt dit voor hoog geïndustrialiseerde landen een liberale handelspolitiek mede, welke voldoende rekening houdt met de speciale noden van de armere delen van de wereld en het verstrekken van financiële en technische hulp, teneinde dezen te ondersteunen bij het totstandbrengen van een apparaat voor onderwijs en sociale voorzieningen, bij het scheppen van een infrastructuur welke nodig is voor economische expansie en bij het bevorderen van ontwikkeling op landbouw- en industrieel gebied.

17. Wij geloven, dat hulp aan armere gebieden niet behoort te worden verleend uit zelfzuchtige politieke of economische motieven en wij leggen nadruk op de noodzakelijkheid van samenwerking tussen de overheden en inwoners van de gebieden en voor de ontwikkeling van hun gevoel van vrijheid, initiatief en verantwoordelijkheid. Ter bereiking van diezelfde doelstellingen geloven wij dat een nauwe coördinatie tussen regeringsinstanties, particuliere bedrijven en vrijwillige organisaties noodzakelijk is.

Vrede en Vrijheid

18. Wij geloven dat de Verenigde Naties, gevestigd op liberale democratische beginselen en op de ontwikkeling van een gemeenschappelijke internationale ethiek, niettegenstaande haar huidige tekortkomingen, de steun verdient van de mensen in alle landen, teneinde haar te maken tot

een effectief wereld-gezagsorgaan met duidelijk gedefinieerde functies en werkelijke macht, in staat om de heerschappij van het recht in internationale betrekkingen af te dwingen.

19. Wij geloven, dat de belangen van alle volken, daaronder begrepen die van de landen welke thans hun plaats innemen in de technologische beschaving van het heden, het best zullen worden gediend indien zij zich zelf regeren volgens de beginselen van liberale democratie.

20. Wij bevestigen de zienswijze, veelvuldig door ons uitgedrukt, dat een blijvende vrede alleen kan worden verzekerd door vrijheid, en dat een liberale politiek in buitenlandse betrekkingen primair gericht dient te zijn op de vergroting van het totale gebied waar vrijheid heerst, over de gehele wereld.

21. Wij geloven in de noodzaak om de ontzaglijk moeilijke doelstelling na te streven van een evenwichtige, gecontroleerde en effectieve vermindering van elke vorm van bewapening. Totdat dit is bereikt geloven wij, dat de vrije landen moeten samenwerken om een krachtige bescherming te verschaffen tegen agressie met atoomwapens en conventionele wapens.

22. Wij juichen de vorming van alle regionale groeperingen in alle continenten toe, welke zijn gegrondvest op de onderlinge samenwerking van vrije maatschappijvormen, die leiden tot het samensmelten van nationale soevereiniteiten. In dit opzicht is het bereiken van Europese eenheid, die open is voor alle democratische landen van Europa een gebiedende opgave voor de Euro-

peanen zelf, teneinde beter in staat te zijn om op doeltreffende wijze hun bijdrage te leveren aan de vrede, vrijheid en welvaart van de gehele wereld.

Tot slot wensen wij opnieuw de nadruk te leggen op ons gefundeerd geloof, dat de taak ten behoeve van de mensheid de koers van de wereldomwenteling aan te geven een liberale taak is. Deze vereist verdraagzaamheid en medewerking in vrijheid. Deze vereist een liberale bewustheid omtrent de groeiende behoeften der mensheid waarvan de voldoening een gebiedende eis is, liberale denkbeelden en liberale initiatieven. Deze vereist liberale partijen in staat om de politiek van hun landen op zinvolle wijze te beïnvloeden.

Wij juichen daarom de zelf-analyse en de inwendige spanningen toe die zichtbaar zijn in niet-liberale landen en bewegingen, als een aanduiding dat de behoefte aan vrijheid zich zelfs onder de meest moeilijke omstandigheden doet gelden. Het is onze taak en onze wil om alles in het werk te stellen wat in onze macht staat om de ontwikkeling daarvan te steunen.

Liberalen, waaronder ballingen uit België, Canada, Denemarken, Estland, Finland, Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië, Hong Kong, India, Israël, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Polen, Zuid-Afrika, Spanje, Zweden, Zwitserland, Turkije, Joegoslavië, U.S.A. waren aanwezig op het congres te Oxford waar deze Verklaring werd aanvaard.

Verklaring van de Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de EG (ELD) (Verklaring van Stuttgart 1976)

De op liberale beginselen gevestigde democratische partijen in de Europese Gemeenschap,

— zijn vastbesloten de individuele rechten en vrijheden van de burgers te beschermen en te verruimen,

— willen voor alle Europese burgers een menswaardig bestaan in een vrije maatschappij mogelijk maken,

— geloven dat de vrede, de vrijheid en de welvaart in Europa het best kunnen worden gewaarborgd indien de Europese Gemeenschap zich tot een Europese Unie ontwikkelt,

— zijn verheugd over het besluit in 1978 de eerste rechtstreekse verkiezingen voor het Europees Parlement te houden,

hebben derhalve besloten een federatie van liberale en democratische partijen in de Europese Gemeenschap op te richten, die op de volgende beginselen gebaseerd is:

1. De Europese Unie behoort tot voornaamste taak te hebben de menselijke rechten, de burgerrechten en de politieke rechten op Europees vlak te waarborgen. Derhalve is het wenselijk dat:

— het eerste rechtstreeks gekozen Parlement een verklaring van de grond- en burgerrechten opstelt, die in de gehele Europese Gemeenschap rechtstreeks van toepassing zal zijn,

— iedere burger het recht heeft om bij het Hof van Justitie in beroep te gaan indien zijn burgerrechten door beslissingen van de communautaire instellingen worden aangetast,

— de alsnog in de Europese Gemeenschap bestaande administratieve belemmeringen voor het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal worden afgeschaft.

2. De Europese Unie moet een liberale en democratische constitutie bezitten, die op de scheiding der machten, op meerderheidsbesluiten en de bescherming van minderheden is gebaseerd. Derhalve is het noodzakelijk dat:

- het Europees Parlement in alle communautaire aangelegenheden met inbegrip van de politieke samenwerking meer bevoegdheden en wetgevende verantwoordelijkheden verkrijgt,

- het Europees Parlement volgens het evenredige kiesstelsel wordt gekozen,

- de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad verantwoording schuldig is,

— de Raad ernaar streeft geleidelijk steeds meer besluiten met meerderheid van stemmen te nemen,

— de gerechtvaardigde belangen van de regio's en van de minderheden in de lid-staten van de Europese Gemeenschap zodanig worden beschermd dat de diversiteit van Europa behouden blijft,

— zoveel mogelijk het advies wordt ingewonnen van het Economisch en Sociaal Comité en van het Permanent Comité voor de werkgelegenheid, in het bijzonder met het doel op communautair niveau te verzekeren dat de werknemers aan het beheer van en de controle op de ondernemingen deelnemen en een aandeel in de winst daarvan verkrijgen.

3. De Europese Unie moet een gestadige en evenwichtige economische groei waarborgen en aldus voor haar burgers de voorwaarden voor een doeltreffende sociale bescherming tegen de wisselvalligheden van het leven scheppen. Dat is in het nationale kader niet langer mogelijk. Derhalve is het wenselijk dat:

— de lid-staten en de instellingen van de Europese Gemeenschap praktische vooruitgang boeken op de weg naar de Economische en Monetair Unie, onder andere door hun economische en financiële beleid en hun valuta's steeds beter te harmoniseren, hetgeen ook de oprichting van een gemeenschappelijke centrale bank inhoudt, en door hun middelen steeds meer onder gezamenlijk beheer te brengen,

— de vrije mededinging in een vrij marktstelsel wordt bevorderd en tegen misbruiken daarvan door monopolies en kartels evenals tegen de overdreven invloed van staatsbedrijven wordt beschermd en dat de particuliere ondernemingen tot dit doel alle gelegenheid krijgen zichzelf in de context van een gecoördineerde economie tot ware instrumenten van de democratie en de vooruitgang te ontwikkelen, opdat aldus een zo groot mogelijke economische groei verzekerd is en voldoende middelen ter beschikking kunnen worden gesteld voor doeltreffende steun aan de sociaal zwakkeren,

— tot de herverdeling van de welvaart over te gaan, zowel door middel van het Sociaal Fonds met het doel de ongelijkheden tussen de mensen

te verminderen, alsook door middel van het Regionaal Ontwikkelingsfonds met het doel de ongelijkheden tussen de regio's te verminderen,

— het gemeenschappelijk landbouwbeleid zodanig wordt ontwikkeld dat enerzijds de verbruikers hiervan profiteren en anderzijds een doeltreffende bedrijfsvoering hierdoor in de hand wordt gewerkt,

— grotere vorderingen worden gemaakt op de weg naar een gemeenschappelijk milieubeschermsbeleid en een gemeenschappelijk energiebeleid.

4. De Europese Unie dient over een gemeenschappelijke buitenlandse politiek te beschikken, die zowel de externe betrekkingen van de Europese Gemeenschap als de Europese politieke samenwerking omvat en tot doel heeft tezamen met onze partners in het Atlantisch Bondgenootschap, met name de Verenigde Staten, en in de Verenigde Naties de vrijheid en veiligheid van Europa en de vrede in de wereld te dienen. Te dien einde is het wenselijk dat:

— met de niet bij de Europese Gemeenschap aangesloten landen van West-Europa zo nauw mogelijke betrekkingen tot stand worden gebracht,

— de samenwerking tussen de Europese Gemeenschap en de Derde Wereld naar het voor-

beeld van de Overeenkomst van Lomé in de context van een evenwichtige ontwikkeling van de wereldeconomie wordt uitgebreid,

— de lid-staten van de Gemeenschap actief deelnemen aan alle pogingen om in het Middellandse-Zeegebied en in het Nabije Oosten stabiliteit en vrede tot stand te brengen,

— de Europese Gemeenschap met name in haar betrekkingen met de staten van Oost-Europa en de Sovjetunie met één stem spreekt.

5. De Europese Unie moet gebaseerd zijn op de gemeenschappelijke overtuiging dat de vrijheid van het individu, gelijke kansen voor alle mensen en de vrije wedijver tussen ideeën en partijen onmisbare elementen van een democratische samenleving vormen.

Daarom zijn wij:

— alleszins voorstander van de toetreding tot of de associatie met de Europese Gemeenschap, in de toekomst de Europese Unie, van alle Europese staten wier grondwet en politiek aan deze beginselen beantwoorden,

— en bereid in de Europese Gemeenschap met alle politieke groeperingen samen te werken die hunnerzijds bereid zijn deze fundamentele waarden van de liberale democratie zonder voorbehoud te aanvaarden en te verdedigen.